

Nåsvargen

DEC. 1997 □ NÅS HEMBYGDSFÖRENING □ PRIS 30 KRONOR

EN PAUS I SKOGSARBETET VID IGELTJÄRN 1953
FR.V. TIDSSTUDIEMAN FRÅN JÄRNA LENNART J., KNIP-NILS S.,
BAJER-ERIK L., GROP-GUNNAR N., KNIP-FREDRIK S., HALVAR-
ANDERS A., BAJER-SVEN L., FOTO:HED-GUNNAR.

ANDRA SIDANS VARGTJUT !

Vi har i Nåsvargen skrivit om det rimliga i att skyltarna med de svenska namnen på finnmarksbyarna skall kompletteras med namnen som finnarna en gång själva använde. Det är verkligen mycket glädjande att Bertil Andersson efter samråd med bl.a. kulturchefen Ingvar Björk har för avsikt att i ALU-regi förverkliga idén.

Intresset för nåsmål tycks vara i stigande. Nall Lasse, Nall Lars-Göran Andersson har lagt ner ett stort arbete och initierat samarbete med entusiaster från åtskilliga dalasocknar. Mycket tyder på att hans och andras insatser kommer att bära frukt.

Swedish Christian Study Centre i Jerusalem har sänt fyra stora lådor med drygt ett hundratal av Erik Matssons bilder, foton, snyggt inramade. Frakten har bekostats av Ingmarspelen och Svenska Institutet. Hembygdsföreningen skall förvalta gåvan. Vi är verkligen mycket tacksamma.

Föreningen har inköpt kopior av ett flertal kartor med anknytning till Nås och vars original finns på lantmäteriet i Falun. Det är verkligen intressant att vi nu kan studera hur bebyggelsen tedde sig vid storskiftet 1803-06 både framme i samhället och borta i fåbodarna.

Vi kan som exempel nämna, att i en fåbod, Sälriset (Lokhålet räknades dit), fanns det mer än 70 byggnader. De allra flesta är nu borta - och det är verkligen inte lätt att hitta ens spåren efter många. Fåboddar köptes upp av bolag, som knappast var intresserade av fåboddar eller fåbodkultur med desto mera ville ha tillhörande skog.

Här har vi ett intressant objekt för en studiegrupp: ta på ort och ställe reda på var husen fanns. Se på de många stengårdsgårdarna som visar vilken möda, vilket ofantligt arbete man lade ner för att få ett litet stycke åkermark för att få föda åt den växande befolkningen.

Framme i socknen har de flesta stengårdsgårdar hamnat i älven för att minska vattnets erosion. Ett av de få undantagen är inramningen av ängen i Kallberget. Det är ett monument över det idoga arbetet, värt att beskåda!

Men annat har också försvunnit. Under andra världskriget sågades en mängd hölador upp till ved. De återstående försvann nästan alla i samband med arronderingen. Den grova storskogen är också praktiskt taget borta. Monokulturen inom åker- och skogsbruk har varit bidragande till att fågellivet katastrofalt minskat. I stället har vi fått en invasion av kanadagäss.

Men kvar finns något, som är av mycket stort värde för alla, som är intresserade av gångna tider. 1902 kom en förordning om att äldre kyrkoarkivalier i Sverige skulle samlas i landsarkiven. Ett femtiotal församlingar gavs dock dispens från detta, för Nås del genom en skrivelse från ecklesiastikdepartementet den 30 april 1909. Nu finns här ett utomordentligt rikt material: skrivelse från 1571 och framåt, Kungl. Maj:ts skrivelser från Karl IX och framåt, uppgifter om skolbarn från c 1700 och framåt - långt innan förordningen om allmän skola kom 1842. Och detaljerade uppgifter om befolkningen: födelse, giftermål, barn, död, bytillhörighet och mycket, mycket annat.

Nås hemslöjdsförening **efterlyser** bilder, kort på flerfärgsvirkning, nåsvirkning såsom hjärtvärmare, mössor, vantar, hängslan. Och har du någon virkning som föreningen får studera, är det ännu bättre. Kontakta Greta Matsson, tel 0281-30068.

Det är bistra ekonomiska tider för Sverige. Så mycket mera glädjande är det då att det blir liv i vägverkets lokaler, som stått tomma en längre tid. Där finns nu däckservice, bilverkstad, åkeri och digital karthantering. Och en stor väghyvel i garaget ! Postens tidigare lokaler har också stått öde. Där jobbar man nu inom laserområdet. Bra !

Två av tidigare medarbetare i Nåsvargen, Storstens Kari och Robert Blixt, har gått bort. De var fina, minnesgoda berättare och vi lyser frid över deras minne.

Jont-Nilses Åke

Fotot på Robert Blixt förmodligen från luftbevakningen i Heden under andra världskriget

1915-1916 GJORDE ARTILLERIST 76 BLIXT
SIN MILITÄRTJÄNSTGÖRING VID 3:DJE
BATTERIET A 9 I STOCKHOLM.

Sin fritid fördrev han bl. a. med att skriva ned visor och
schlagers i två anteckningsböcker ur vilka vi plockat denna.

FOTOGENVISAN

1

Jag vill sjunga med högan röst
om våran fotogen,
och sjunga glad i kulan höst
om fotogen så ren.
Vad är det nu som renar den ?
Jo det är salt min vän.
Tralilalala, tralilalala, la
ja det var bra hurra!

3.

Om lampans veke sväller opp
lägg salt i oljan då.
Om os och rök försör din kropp
då oljan saltas må!
Tre gånger dryg den oljan är,
den rakt mot rikdom bär
Refr.

2.

Man köper vanlig fotogen
och uti lampan slår
en tesked salt läggs uti den
strax bättre ljus man får
och oljus, klar blir som kristall
si där är lärdom all.
Refr.

4.

Så låt oss lampan tända på
och se dess klara sken
så ljust, så ljust det kan ni få
lägg salt i fotogen
Kungörelsen, tag den i akt!
Följ rådet som är sagt !
Tralilalala, tralilalala la
Ja de va bra hurra !!

Stockholm den 25 maj 1916
Robert Blixt

VI UTVECKLAR, TILLVERKAR OCH SÄLJER LADDNINGSAGGREGAT FÖR RULLSTOLAR OCH STÄDMASKINER

 Swede
electronics

TEL 0281-30400
FAX 30666

Julevangeliet

AV NALL-LASSE

PÅ NÅSMÅL OCH MED HANS SPECIELLA STAVNING.

- Ô hä händ sä ve ho tia, att frå cäjjsâr Agusstus utjekk ett bô, att hel väla skull skattskrevâs.
2. Dätta va ho fôsst skattskrevninja, ô ho hölls då Kvirinius va länshövvdin ivir Siriên.
3. Då fäläs ällê hôr fôr sä tä sänn sta, fôr tä lätt skattskrev sä.
4. Sô jol ô Josôpp; ô ättsômm änn va å Davids hus ô xläkt, for änn frå stan Nasarê i Gällilen ôpp tä Davids sta, sômm hett Bettlehêmm, i Juden,
5. fôr tä lätt skattskrev sä lag ve Maria, si trolôvô, sômm va havôndê.
6. Mä dômm va där, kamm tia, då o skull fö.
7. Ô o född ettärunnjên sänn, enn sôn, ô linnd änn ô la änn ti e krôbbâ, fôr ä fanns innt rômm a dômm på hårrbrä.
8. I summu trakkt va då nôrä hölar utâ löta ô va vas ômm nåtta på kritturskôccên.
9. Då stog enn Hârrns ännjil främmave dômm, ô Hârrns härlighet kriñnskan dômm; ô dômm varrt gâli râlösä.
10. Mên ännjiln sa a dômm: "Vär innt râlösä. Si, je bô er e stor likkâ, sômm skâ vefarôs ällt fôlcä.
11. Fôr idag a enn Frällsâr vôrrt född a er i Davids sta, ô hân e Mëssias, Hârrn.
12. Ô dätta skâ vär tekknä a er: I skâ hitt ett nifött ban, sômm ligg linndâ ti e krôbbâ."
13. I hä summu sågs där ve ännjiln enn stor hop å ho himmêlskâ härskara, ô dômm lôv Gu ô sa:
14. "Ärä a Gu i höjjda ô fre på på jola, ve männiqôr tä hôrrê änn a hôg!"
15. Når sô äññlar add fir frå hölar ôpp pi himmiln, så dässä a hôlearä: "Lätt ôss nu gå dita Bettlehêmm ô si hä sômm där a qett, ô sômm Hârrn a talt ômm fôr ôss."
16. Ô dômm qinnd sä iväg dit ô fann Maria ô Josôpp, ô banê sômm låg ti krôbba.
17. Ô då dômm add sitt ä, tald dômm ômm hônn sômm add vôrrt saggt a dômm ômm dätta ban.
18. Ô ällê sômm hörd ä fôunndêr sä ivir hônn hölar tald ômm fôr dômm.
19. Männ Maria jömmd sä ô funndêr på ällt dätta i sätt järrtâ.
20. Ô hölar vänd att ô prist ô lôv Gu fôr ällt hônn dômm add fått hört ô sitt, ällenns sômm hä add vôrrt dômm saggt. Lukas 2:1-20

Ett ungdomsäventyr 1917

från Kästepers Nils

På sommaren 1917, vi var då 12 år, beslöt jag och min kamrat Israels Gabriel att göra en jakt- och fisketur till sjön Ilnen, den ligger inte så långt från Nåsflen, ungefär en mil hemifrån. Vi hade nät och bössor med oss, och vi skulle skjuta speltjäder som var så vanligt på den tiden.

Sjön skulle ligga nedanför Lissflenar så vi fick klättra upp en bit för att lokalisera oss, och se var sjön låg. När vi kom fram lade vi ut våra nät. Det var en bäck mellan sjön och en liten tjärn och där stod så tätt med mört så jag tyckte nästan man skulle kunna gått över bäcken på dom. Det skulle finnas en gammal koja där, som vi hade stort besvär med att hitta, men när vi sen gjort en granrisbädd för natten var vi färdiga för jaktäventyret. Gabriel hade ett gammalt Remingtongevär och fyra skott som han laddat själv, och som jag inte trodde så mycket på. Vi gick åt varsitt håll och jag var bra långt ifrån kojans när jag fick höra en tjäder spela för fullt. Han var på marken och för varje spel han slog flög han en liten bit. En gång var vi på varsin sida om en stor sten men jag kunde inte få skott på honom. Han hade slutat spela så jag skulle just gå därifrån när jag fick se honom och kunde skjuta honom.

Det hade börjat mörkna och det kändes riktigt kusligt när två uvar började överrösta varandra. När jag kom hem till kojans var Gabriel redan där, han hade skjutit tre skott på samma tjäder men det blev bara bommar. Nu hade han bara ett skott kvar till morgonen.

Det var kallt när vi gick ut på morgonen, så jag gick fort för att hålla värmen. Då plötsligt fick jag höra en tjäder "knäppa" så jag stannade upp och lyssnade och hörde tuppar lite varstans, jag räknade till sju stycken. Men eftersom det var kallt blev det inget riktigt spel och det var svårt att komma nära någon. Jag lyckades i alla fall smyga mej på en och fick skjuta den. Nu hörde jag också Gabriel skjuta sitt sista skott.

Vi kom samtidigt till kojans med varsin tjädertupp i händerna, Gabriel hade lyckats skjuta en med sitt sista skott.

Vi stannade kvar där till middagen, och vaktade våra nät och plockade upp någon gädda som vi stekte i en medhavd stekpanna och åt upp. Det var så lugnt och fridfullt där, endast uvarnas hoanden hördes.

Ja, sen blev det en hemfärd i triumf, vi hade både fågel och fisk med oss.

När jag sen kom hem från Amerika ville jag återse mitt jakt och fiskeparadis. Nu kunde jag ta bilen dit och jag blev besviken. Med vemod stod jag vid sjön och såg hur där förändrats. Stora områden däromkring hade kalhuggits, och jag såg flera båtar där vi förut varit ensamma om fiskningen. Nu hördes inga uvar stora tystden, nu var det istället dånet från bilar som åkte förbi. Ja, det var bara att konstatera att vi lever i en förändringens värld. Men nog tycker jag synd om nutidens ungdom som inte får uppleva äventyr och frihet i skogen, utan förbud av något slag. Den förmånen hade vi i min ungdom.

ALBA LÄSER
NÅSVARGEN!

..BÄST GILLAR JAG
SPAGHETTI MED
KÖTTFÄRSÅS OCH
FOTBOLL Å KÅL DOL
MAR UTAN KÅL!

VI KAN TILLFREDSSTÄLLA DE
FLESTA SMAKER.

PSST!! MISSA INTE VÅRT JULBORD !!

SKANSBACKENS PENSIONAT

TEL.02811-30055 FAX 0281-30700
MOBILTEL. 070-6276152

WESTAS BILELEKTRISKA HB
DUVNÄS 21 TEL. 13131

STATIONSOMRÅDET, EN I DAG BORTGLÖMD AVKROK.

Av Lennart Blixt

Andra samhällen växer i regel upp runt järnvägen, så icke Nås, där centrumbebyggelsen nu ligger flera kilometer bort från järnvägen, som i dag förstås inte är mycket att hurra för.

Som uppvuxen vid järnvägstationen vill jag dock erinra om vad som en gång var. Själva stationsbyggnaden, som för övrigt efter vad jag hört sägas, har Österrikiskt ursprung i sin byggnadsstil, sköttes minutiöst av järnvägens eget folk, snickare och målare bl.a. På stationen härskade en "stins", med 4-5 heltidsarbetande stationskarlar under sig. Förutom godshantering och växling av vagnar ingick i deras åligganden även skötsel av hela området såsom ogrärensning på spårområdet och krattnig av grusgångar, på vintern

"Jag minns dem stå uppradade vid stationen, Alex, Tupp- Erik, Sveds Nils och Kalle Thörn från Lindesnäs....."

snöskottning med stora statliga järnskoopor. På den tiden fanns även en "järnvägspark" med nyslagna gräsmattor som sträckte sig ända bort till gamla magasinerna. På våren eller försommaren anlände järnvägens egen trädgårdsmästare med plantor och blommor som planterades i urnor och rabatter. Då gick det tåg, jag minns själv en tid när det passerade fjorton tåg om dagen, riktiga ångtåg! Och folk åkte tåg. Då fanns förståss bara fyra, fem bilar i sockna och de gick åt att köra folk till och från tågen. Jag minns dem stå uppradade vid stationen vid tågtiderna i väntan på passagerare; Alex, Tupp Erik, Sveds Nils och Kalle Thörn från Lindesnäs. Även Aos Erik hade bil. Det var liv och rörelse, även nyfikna, särskilt på söndagarna, som kom bara för att se på tågen och även träffa folk. Till stationen hörde också ett i norra änden av bangården beläget enfamiljs bostadshus för personal samt i södra änden ett tvåfamiljs. Söder om stationen fanns även tre godsmagasin, ett för järnvägens del, ett ägt av Konsum och ett av Ernst Mattson där "Mättjilsgubben" per häst och vagn hämtade och körde ut varor till respektive företag.

I nära anslutning till stationen fanns även posten i numera Gunnar Johanssons hus. Där bedrev också, efter postens avflyttning, Julia Wallin café,

med två serveringsrum och på övervåningen även "Rum för resande".

I norra änden av bangården låg kolbryggan. Mycket har berättats om kolkörarnas strapatsfyllda färder över myrar och genom mörka skogar. Hit kom de, detta var ändstationen. Det var svarta sotiga män, men ofta med "glimten" i ögat. I långa köer satt de i sina stora skinnpälisar bakom hästsvansarna och väntade på sin tur att få lossa sin last. Kolvagnarna som lastades såg ut ungefär som stora godsfinckor utan tak, vari lasten tippades ned, därför kolbryggan. Man körde upp för en ramp som var kanske 100 meter lång upp till själva bryggan som var lite högre än själva vagnen varefter kolet tippades ner i denna. Medan häst n:r ett höll på med lossningen vill jag minnas att ekipage n:r två kom och väntade på sin tur uppe på bryggan o.s.v. Basen för detta företag, i dagligt tal kallad "Kölmottagårn", hörde aldrig något annat namn, bodde i en liten stuga som troligen bolaget höll med och som ännu ligger kvar mellan Sven-Erik Netzells och "mjölmagasinet". Mot slutet av denna hantering skulle någon, antagligen SJ, rationalisera det hela varvid uppkörningsrampen togs bort och skindorna skulle hissas upp med en på kajen uppsatt kran. Bortforslingen av denna ramp mottogs med stor besvikelse av traktens ungar, eftersom vi ansåg denna som "världens rattkälbana" och även mycket lämplig som skidbacke. En bit söder om kolbryggan låg (ligger) lastkajen. Där lastades, ibland både natt och dag, vagnar med massaved. Vet ej riktigt hur alla bilar var rustade på den tiden, men nog minns jag många av gubbarna som lastade massaveden för hand. I anslutning till lastkajen låg även en tid en "stubbklyv". Dit

"Ett välkänt ljud över hela stationsområdet var när Nils drog i sin spak....."

körde man ur skogarna hela berg av tjärvedsstubbar, som för i dag, på ett mycket omständigt sätt fördelades till lämplig storlek. Också detta lastades på järnvägsvagnar, dock med hjälp av transportband. Även detta pågick både natt och dag. Söder om denna inrättning fanns cementfabriken. Där rådde full aktivitet med som jag

minns 6-7 man sysselsatta med tillverkning av byggsten, även takpannor tillverkades en tid. Tyvärr krymte även denna industri mer och mer och till slut var det bara Mårtas Nils kvar vid sin maskin. Ett välkänt ljud över hela stationsområdet var när Nils drog i sin spak och vibrerade ihop cementen till stenar, ett oljud som man faktiskt saknade när fabriken stängde för gott. Kände man sig långhårig kunde man gå till Nils i fabriken, då slog han igen sin maskin, och vi tog plats i en hörna i matsalen där han även fuskade i frisöryrket. Strax bredvid cementfabriken, på andra sidan vägen ligger "mjölmagasinet" där en elektrisk kvarn var installerad, som även denna ibland bidrog med ett hemtrevligt o-ljud. Oljud

....."här skulle du vara, så fick du lära dej nånting", om han menade att smida eller veta hut vet jag inte...

blir till ett kärt ljud som minner om liv och rörelse när de en gång tystnat för gott.

Vi fortsätter ytterligare en bit söderut och kommer till Palm Anders hus. Där låg förr Fins Olovs smedja. En stor murad smedja med tillbyggnad av trä för trapphus och bostad en trappa upp. Den fungerade som någon slags "bysmedja" för hela kommunen och man hörde ofta hammarslag därifrån. Ävenså vet jag att han tillverkade ett antal vindmotorer för vattenuppföring, en idé som han haft med från U.S.A. där han vistades en tid. Detta kan man kanske även se på hans bostadshus (nu Kjell Berglunds) som lär vara byggt i någon slags sydstatsstil. Som jag minns honom var han en stor butter karl som vi ungar av någon anledning alltid var rädda för. Utanför smedjeportarna, helt nära vägen, var en stor kvarnsten placerad på vilken han ofta höll till med sina arbeten. Det har berättats att folk som passerade ofta fick med sig "ett ord på vägen" som t.ex. "här skulle du vara, så fick du lära dej nånting". Om han menade att smida eller veta hut vet jag inte.

Vi fortsätter vägen fram och slinker runt hörnan vid Kjell Berglund och kommer till f.d. Sveds Majas. Här hade Knotes Per sitt skomakeri, här såldes, lagades och jag tror även tillverkades skor. Fortsätter vi längre fram på samma bygata lär det här ha funnits en plåtslageriverkstad, jag minns byggnaden men inte företaget. Inom detta högt "industrialiserade" område med många jobbare igång, förekom i vissa lokaler även nattliga företeelser såsom dola spelhålor, där hugade in-

tressenter kunde få sitt lystmäte. Många ruskiga historier finns där "högt" uppsatta tjänstemän,

...."visste man att allt detta är" ..

med en flarra "Kron", förhöjde sina vanligt arbetande motspelares villighet till höga insatser.

Tittar man på stationsområdet i dag, har man väldigt svårt att förstå att allt detta var igång samtidigt. När man som jag, då i 9-10 årsåldern, efter att kanske ha tillbringat några timmar i Hjärpholns skidbackar, kom skidande nån mörk januarieftermiddag på hemväg över åkrarna och möttes av det fladdrande blåa, välkända och välkomnande ljuset från Gästgivar Lasses elsvets, som lyste upp hela Täpp Pers verkstad, visste man att allt detta är. Inte att det en gång skulle reduceras till några villor och en liten simpel kur för rälsbussen att stanna vid.

Täpp Per och hans verkstad, som ju även den var arbetsplats åt ett antal gubbar, tycker jag kan få sin egen historia. Bredvid denna låg även Apoteket, som väl var den sista arbetsplats och serviceanläggning som försvann från området.

FÖRVALTARE UNDÉN PÅ BERGSLAGET I ÄNGE HADE ANNONSERAT EFTER EN BERGSPRÄNGARE. EN MAN HÖRDE AV SEJ OCH KOM NÄSTA DAG MED TÅGET. HAN BLEV HÄMTAD AV BAJER-GUSTAV SOM VAR CHAUFFÖR ÅT BERGSLAGET. EFTER ATT MANNEN BLIVIT LOVAD ANSTÄLLNING FRÅGADE UNDÉN OM HAN HADE NÅGONSTANS ATT BO OCH SVARET KOM UTAN TVEKAN; "JAG TÄNKTE KINESA HOS DEJ, DET SER UT ATT FINNAS PLATS", UNDÉN HADE NÄMLIGEN EN PAMPIG VILLA I ÄNGE, HAGABORG. HUR DET HELA AVLÖPTE FÖRMÄLER INTE HISTORIEN. NÄSTA DAG BLEV HAN ANVISAD VAR SPRÄNGNINGEN SKULLE SKE. DET HÖR TILL SAKEN ATT SPRÄNGAREN HADE SKAFFAT EN DÅTIDENS MODERNITETER, NÄMLIGEN EN APPARAT DÄR MAN BARA GENOM ATT TRYCKA PÅ EN KNAPP KUNDE UTLÖSA DETONATIONEN. HAN APTERADE DYNAMITEN OCH DROG IVÄG MED SLADDEN. NÄR HAN KOMMIT EN BIT FRÅN SPRÄNGSTÄLLET MÖTER HAN HAG-JON, OCH SAMTIDIGT ROPAR HAN: "TÄNT VAR DET HÄR", MEN HAG-JON SVARAR LUGNT: "DU HA SÖ LÅNG STUBIN SÖ JE HINN TÅ HAGÔ" — "SOM DU VILL GUBBJÄKEL" SVARAR BERGSPRÄNGAR'N. STENAR OCH FLISOR YRDE KRING GUBBEN, MEN HAN UNDKOM, SOM TUR VAR, MED BLOTTA FÖRSKRÄCKELSEN.

BERÄTTADE SJÖ-ANNA SANDVIKEN

..NÄR NÍ VÍLL ÍMPONERA.

..Ä DEN HÄR FICK DU
PÅ FLUGA Í ÄLVEN
VÄ'DUKTIG DU ÄR...

AVVERKNING

GALLRING

PLANTERING

HÖR MED OSS

MELLANSKOG

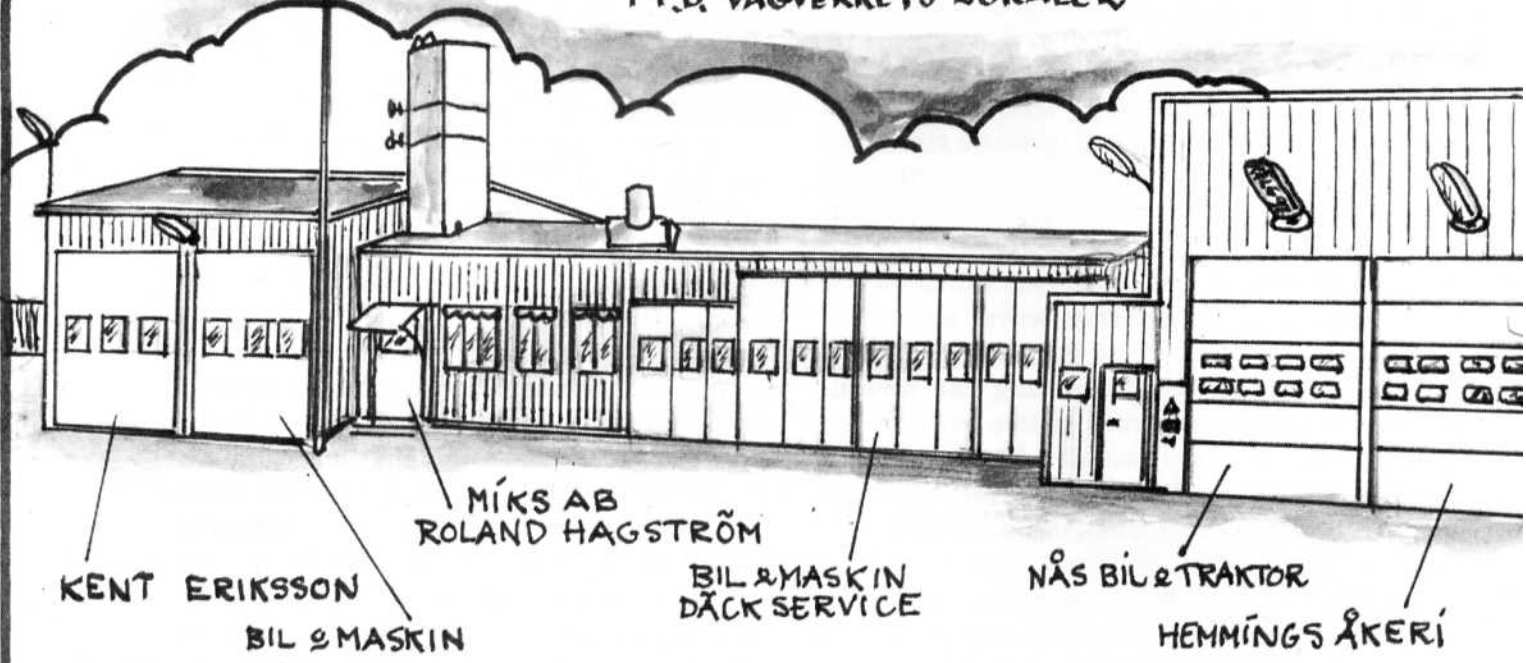
Skogsägarna

TEL. 0281-20129

VI HAR ÖPPNAT

NÅS INDUSTRIHOTELL

I F.D. VÄGVERKETS LOKALER

KENT ERIKSSON

BIL & MASKIN

MIKS AB
ROLAND HAGSTRÖM

BIL & MASKIN
DÄCKSERVICE

NÅS BIL & TRAKTOR

HEMMINGS ÅKERI

FÖRUTOM VÅR VERKSAMHET I DALA-JÄRNA HAR VI NU
ÄVEN DÄCKSERVICE I NÅS!

BIL & MASKIN I DALA-JÄRNA

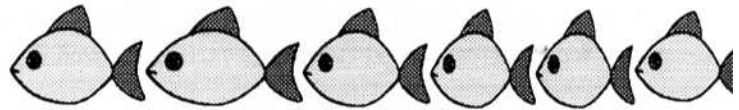
TELEFON 0281-13344

VÄLKOMMEN TILL

MIKAEL TEL. 0281-30008

Gycklarnas konung

Halvars Gabriel var en man full med mer eller mindre goda idéer. En gång hade han i sällskap med några kompisar tagit några s.k. "järn" som de gick till Hjärpholn för att bättra på med ett par öl. Det var när gamla Hjärpholn var igång, det brann ju ner senare. Om man då skulle få köpa öl, måste man beställa en restriktionsmåltid och till den fick man ett par öl. Dom fick in maten med en smörgås till, men Gabriel gruffade och tyckte att det var snålt med pålägget. På ett bord intill stod en skål med en guldfisk, och då var det nån av dom som sa, "Ta dänn ö lägg på smörgåsa, hä mått ful skå dögö a dä!" Det tyckte Gabriel var en god idé, han grabbade fisken och placerade den på smörgåsen, den sprattlade när han bet av den men den gick ned, med hull och hår! Det pålägget kostade Gabriel fem kronor, vilket var en hel dagpenning på den tiden. I stora salen på Hjärpholn var "Fan" målad på väggen, jag förmodar att han log åt spektaklet.

...sa Gästgivar-Erik.

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

VINTRAR LÄNGESEN.

AV GÖTGIVAR-ERIK

Tidigt en gnistrande kall vintermorgon i mitten på 1950-talet, spände jag på mej mina skidor, för att åka den gamla vintervägen mellan Nås och Hästberget. Där det i gånna tider forslats både kol och virke. Det var många tillfartsvägar. I min tid forslades kolen till Nås järnvägsstation, längre tillbaka kördes kolen till bruket i Lindesnäs, Lövsjön, Sunnansjö m.fl. bruk.

För min del gällde det nu att åka till vårt jäbodställe vid Hästberget. Jag åkte över älven mittemot hemma, förbi Lissamilsgården i Haga, vidare över Åxmyren, över Näsrevägen över en flik av Ångflotten, till Starviken vidare till Kallviken. Över myren österut till södra ändan på sjön Noren, uppför Länknäsar till Norflotten till Åsjölnan.

I min ensamhet på de stora vidderna, levde jag mig tillbaka till mitten på 1930-talet då det pågick flertalet timmerdrivningar i dessa trakter, samt kolkörare som kom från Nås och grenade ut sig i många riktningar. Det var som om hela universum vibrerade av klangen från alla hästpinglorna av alla möjliga storlekar.

Från Nybuar där många körare bodde, tyckte jag mej höra när de startade. Det var en knippig ojämn genväg ner till Kärmyran, där de kom på den riktiga vintervägen. Jag hörde hur vassa skakelsporrar gick ner i botten på knipporna och grävde upp dem så de blev ännu djupare. Jag såg strålar av isfragment från de skarpvassade vinterskorna på hästarna. Pinglorna, i synnerhet skakelpinglorna, spred ett mycket starkt ljud tack vare

ojämnheterna i den dåliga genvägen, för att övergå i ett lugnare tempo när de kom ner på den riktiga vintervägen.

Från Mittsjöbo hörde jag när Mittsjöbo-Knut startade, och kom ut på Sjögarflotten, hans bruna vallaek hade lärt sej att hålla pinglan, han hade en skakelpingla storlek 8:0. Att hålla pinglan innebär att hästen gick så försiktigt att pinglan bara slog några enstaka slag då och då. Det låter märkligt men det var på det viset. Förmodligen var väl dessa hästar irriterade av klangen från pinglorna.

Jag hörde när körarna från Sjöhägnan gav sej iväg. Från Flåkaslinda i Morbuva startade Flåkas Erkä. Hans pingla var känd vida omkring, gamla timmerkörare talar om den än i dag. Det var en mindre pingla som var fastspänd vid bröstremmen på selen. Den var ovanligt gäll i klangen. Det ryktades att det skulle vara silver ingjutet i den, det var därför den var så gäll. Det var ju förbjudet att gjuta i silver, därför var det ett visst hyss om den.

Från Morbuva startade körarna som bodde i Gärdspers- och Granatslindan. De körde efter vintervägen opp mot Grimsflotten där de började sprida sej till sina avverkningsplatser.

Kolkörarna stämde in i klockspelet i alla möjliga riktningar. Allt detta blev en konsert där alla körarna stämde in spontant. Ett sådant klockspel kommer aldrig mer något mänskligt öra att få uppfatta. Det är en svunnen epok, både hästkörning på det gamla sättet och huggare med timmersvans, bågsåg, gxa och barkspade.

När jag passerat Flensflotten och var framme vid

Lesbom hade jag drömt färdigt om mina pinglor, i snarpen opp till Väsmansjärnsmyren var det inte så romantiskt. Jag åkte en bit efter Rotvåln sen tog jag av opp mot Olsbergsmyrn, och vintervägen därifrån opp mot Hästberget och våran jäbod. Det är en bra mollut sista biten så jag var ganska mör i benen när jag kom fram. Men när jag väl fått eld i den öppna spisen och lagat mat och kaffe mådde jag bra. Skidturen hade tagit cirka fyra timmar.

JULSKYLTVNING I NÅS PÅ 1950-TALET

Då, var som jag minns, ej någon julrusch tidigare än i december ute bland folk och affärer, inte som nu när det är början strax efter midsommar. Tänk va spännande det var att få följa far eller mor ut och titta på julslytning. Vi åkte för det mesta spark, Katrinas gata, Borgbygatan först till Robert Lind där var julslytningen inne, tre rum fyllda med allsköns saker, man visste när man

fick en julklapp som var köpt där, han hade alltid julpapperet "Tomten av Viktor Rydberg". Sedan åkte vi vidare till Maja, matvaror och julgodis. Över bron till Tysk Eriks, undrar vad han hittat på i år? Hur lång är kokkorven, eller hur mycket väger skinkan, det var alltid roligt att höra alla giss-

ningar. Färden gick sedan vidare till Tysk Gunnars (där Turbovent är nu).

Det var lite pinsamt år 1952, jag hade haft långt hår på varen då, men väldigt häröm, skulle börja skolan på hösten så mor och jag beslöt att klippa av mej håret. Vi åkte till Signe Fältivar, men hon tyckte att det var synd att inte ta ett kort på mej med mitt långa hår, så Tysk Gunnar tog kort.

Och på skyltsöndagen var mitt kort i fönstret !! Pinsamt tyckte jag då.

Sedan gick vi till Jont Gottfrids manufakturaffär där det skyltades med allehanda kläder, strumpor och schalar, vidare till "Järn-Pelle" en liten affär där nu Medborgarhusets parkering ligger, oj va grejer!! Upp till Skansbacken och Konsum och Mattsons vid "Byxstorget".

Ja det fanns en massa affärer här i Nås då förutom de uppräknade. Det var Skansbackens Bageri Sjö-Erik, Rossebagaren Valter Persson, Konsum i Hea på Sveden och här i Mellanborg, Tysk-Ernst på Sveden och vår närmaste affär Josefs Elna som sålde tyger, tråd och turistsouvenirer. Det var tider det !!

Efter en lång kväll så var det skönt att få åka hem och få mjölkchoklad och smörgås, och sedan sova och drömma!

GOD JUL 1997
ÖNSKAR MARGIT ISRAELS

NYBYGGNADER
REPARATIONER

HJULBÄCKS BYGG HB
TEL. 0281-30172

 TRAVET

 SVENSKA SPEL

 MATEN

 POSTEN

NÅS SERVICECENTER

TEL. 30219

En julklapp som som säkerligen kommer att uppskattas är ett presentkort på nästa års *INGMARSSPEL*. Skicka till dina "utsocknes" vänner och bekanta !! Ring Ulf När-sjö på tel. 0281-30320 han kan berätta vad som ingår !!

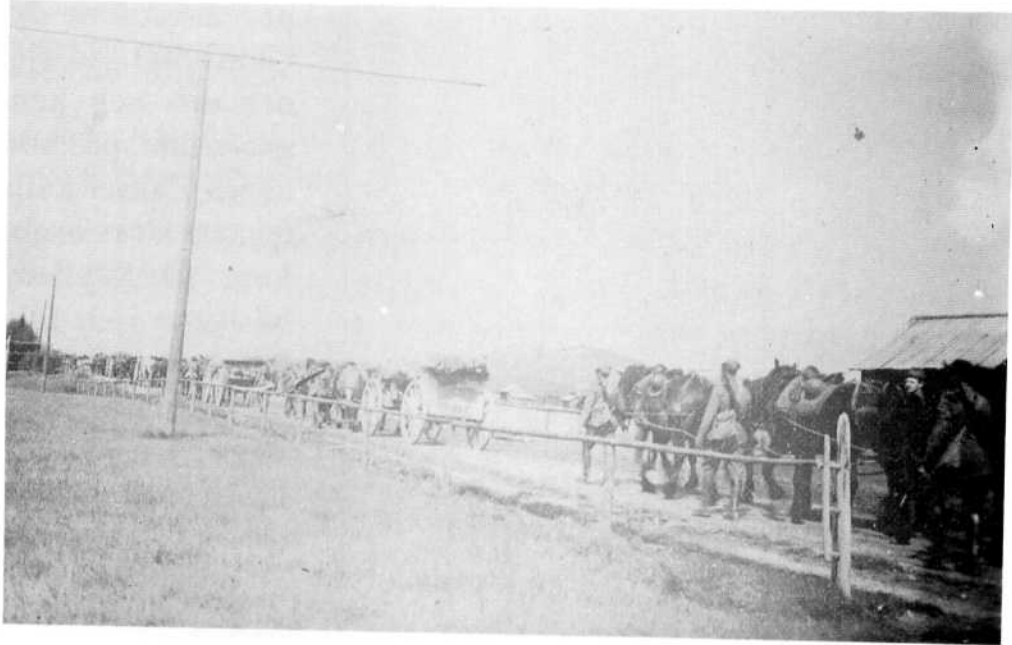
Minnen frånberedskapen 1940

av Gästgivar-Erik

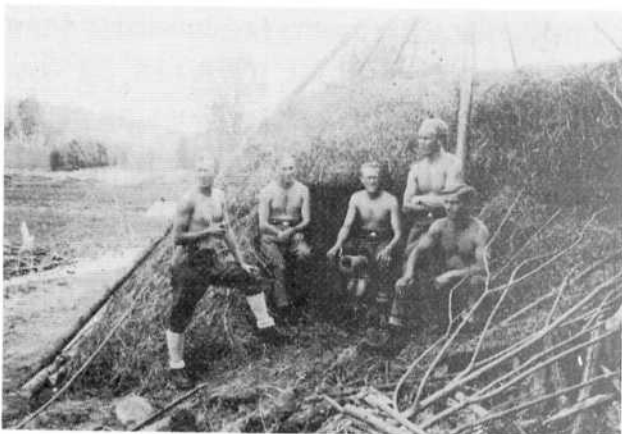
När tyskarna gick in i Norge i början på april 1940, var det dags för nya inkallelser, den här gången såg det verkligen illa ut. I min inskrivningsbok står det: "INKALLAD TILL KRIGSTJÄNSTGÖRING DEN 13 APRIL". Jag var ju hemma tidigare, men de flesta som kom från Finska gränsen hann bara hem och vända. En del förband som höll på att lämna in utrustningen fick order att ta ut den igen, de hann aldrig hem!

Vi utrustades i Bringåsen en liten by utanför Östersund. Jag fick besked att jag var krigsplacerad som förste kusk på ett sexanspönt ammutationsekipage, det var sex hästar och tre beridna kuskar. Jag hade ingen som helst utbildning i det gemet, jag var bara utbildad som sjubbärare, men som tur var så hade jag själv utbildat mig som god ryttare under rekryten. Jag påpekade detta med utbildningen, jag fick till svar att det var bara att kliva upp i sadeln och köra, och det gick ju bra när vi körde efter landsväg. Vi kom iväg per järnväg och lastade av i Gunnarskog i Värmland. Det blev fotmarsch sträckvis. Vi kom så småningom till en by

På marsch mot Norska gränsen.

nära gränsen, Bogen. Där fick vi vistas till framemot pingst, i allra högsta beredskap, vi måste alltid bära våra vapen skarpladdade. Pingst var allra mest kritiskt då var "Givakt" kommenderat. Vi fick order om att vi skulle förflyttas med början vid en viss tidpunkt. Vi hade över hundra hästar på förbandet. Det befanns att en stor del av hästarna hade tappat sina skor när de stod där i smörjan och stampade. Nu blev det bråttom för hovslagarna, de hade tidigare mått bra i sina tält, men nu var det kritiskt. Jag anmälde mej frivilligt att hjälpa till att sko, men många hästar hade trampat sönder sina hovar så det var svårt. Men vi kom iväg i rätt tid, vi skulle gå i ställning c:a 4 km. öster om Charlottenberg, där det påstods att tyskarna var på väg mot Sverige. Det var mycket svenska trupptransporter på väg mot gränsen. Vikom så småningom till ett ödetorp "Fåfången" där vi blev förlagda. Det var så gott som hela tiden "Givakt" kommenderat, kanonerna vi hade stod skjutklara, och spänningen var stor, men som väl var lugnade det ner sig. Diciplinen var inte hård, befälen var spaka. När vi blev avlösta i början på juni blev vi verkligen glada, vi trodde vi skulle få åka hem, men det blev annat av. Jag skall försöka återkomma till det i en kommande Nåsvarg!

En väl camouflerad pjäs

"Stallet"

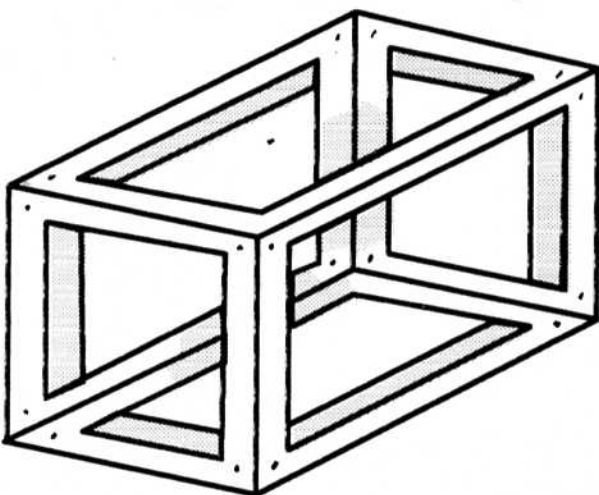

Vår potatisodlare Mats Lindén vill slå sej loss och fira årets skörd. Bara det finaste är gott nog, löjrom som förrätt och sen en maffig oxfilé ska det vara.

"Och vad vill herrskapet ha för potatis till oxfilén" undrar hovmästaren. Mats funderar en stund. Sen kommer det; "Har ni bintje"?

**..VIRKET TILL DENNA FANTASTISKA
SKAPELSE LEVERERADES AV OSS..**

TIPERS SÅG AB

TEL. 0281-30520

FAX 30675

Minka-Petter på Gänsnäset av Gästgivar-Erik

Mina förfäder berättade att dom var med och körde kol till bruken bl.a. till Sunnansjö, de hann ju inte en vända per dag, utan de fick övernatta vid Gänsnäset vid sjön Gänsen både under dit- och hemresan. Det var en gård där på norra änden av sjön, herrn i huset kallades för Minka Petter, ett stort orginal. När kolkörarna kom på kvällen, fick de ställa in hästarna i ett fälstall över natten. Så tog dom in hösäckarna i köket, lade ut dem på golvet som madrasser, kokspisen fick de använda alltefer behov och plats. För det mesta var golvet fullpackat.

Någon gång i början på 1920-talet fick jag följa med farfar och Hanses guffar till Gänsnäset och hälsa på Minka Petter. Axel Matsson hade bil redan då så han bjöd på skjuts, det var en stor upplevelse för min del. Petter var då änkeman, men det var något av hans barn som övertagit gården. Själv hade han byggt en liten verkstad, där han för det mesta höll till och lagade klockor. Jag minns att dom hade en tacka som var som en vakthund hon släppte inte in oss i stugan förrän ägarna kom ut. Tackan bodde inne i stugan, jag kommer ihåg att hon var väldigt irriterad på oss, hon gjorde attacker mot oss på styva ben, och gjorde sina behov på golvet, det smattrade av färlortarna på golvet.

~~~~~

.....*Slåss inte om
NÅSVARGEN !!!
KÖP TVÅ !!*

SJÖ-NILS MINNS KRIGSÅREN.

Mobiliseringen och resorna till Norrland vore nog värt flera kapitel, men om jag summerar alla resorna så var det snudd på kaos.

Gjorde rekryten på T3 i Sollefteå så där utrustades vi. Bilarna som inmönstrades var av alla klasser, gick dom för egen maskin genom kaserngrindarna så var dom godkända. Tiden för bildandet av 32:dra bilkompaniet var vi förlagda i Björkå bruk ett par mil utanför Sollefteå. En skola i Övre Morjärv blev sedan vår förläggningssort.

Fick fel på bilen så vi blev försenade i två dygn, som tur var så hade vi ett befäl med oss så vi kom till förläggningssorten till slut.

I början av mars fick vi reda på att vi skulle till Finland och hjälpa till med evakuering av folk och fä.

Vad som först kom för mig från den tiden var ett urspårat evakueringståg med barn, det är nog något som jag aldrig glömmer, det var omkring tvåhundra barn som då dödades. Andra saker var att kyrkor bombats, men många fabriker intill var oskadade, misstag eller.....

En körning som vi hade, den av nödslaktade kor, var nog en av de otrevligaste. På en åker låg hundratal kor som inälvorna tagits ur. Att snön hade börjat smälta i komagarna så blod och tarminnehåll skvalpade inuti, gjorde oss inte hungriga när det senare bjöds på köttsockpa !!!! Avlastningen skedde i Helsingfors vid ett modernt slakteri, där ett transportband med galgar tog vid. I samband med den körningen fick vi lasta av en båt med spannmål. Det kryllade av folk som hjälpte till så vi blev klara lördagförmiddag, hemresan skulle bli först på måndag så vi hann se mycket av den bombade staden.

Under tiden i Helsingfors fick vi reda på att vi skulle hemförlovas, så det blev full fart efter vägarna till Morjärv. Vi hade nog åkt genom halva Finland och var i trakten av Jyväskylä när kapten stoppade oss och talade om att tyskarna gått in i Norge ! Alla runda glada ansikten blev i hast långa som arvsskiften. Det var konstigt tyst när vi utspisades på väg till Morjärv . I Torneå blev det stopp, vi skulle avlusas, kläderna in i en upphettad tork, själva fick vi bada bastu och fick rena underkläder. Resan mot Morjärv och Sollefteå gick fort. Där vi fick nya bilar för att fortsätta mot Värmland, men det är en annan historia!

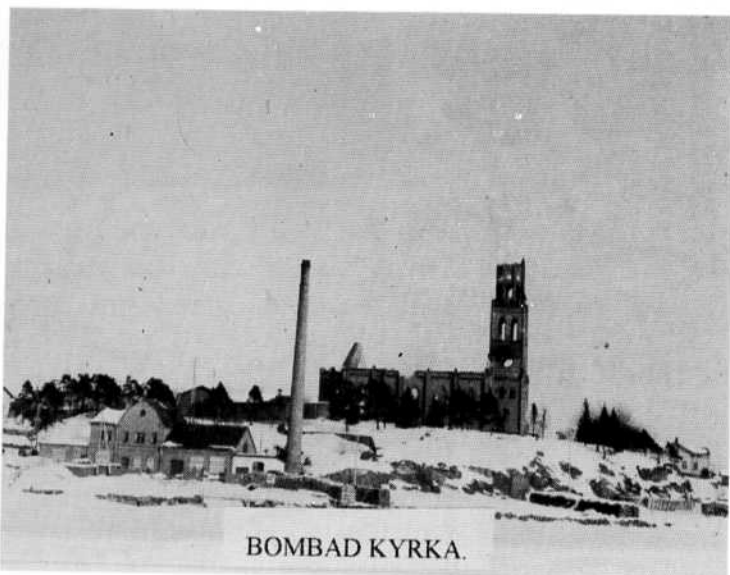
(Som vi hoppas få ta del av snart. Red.)

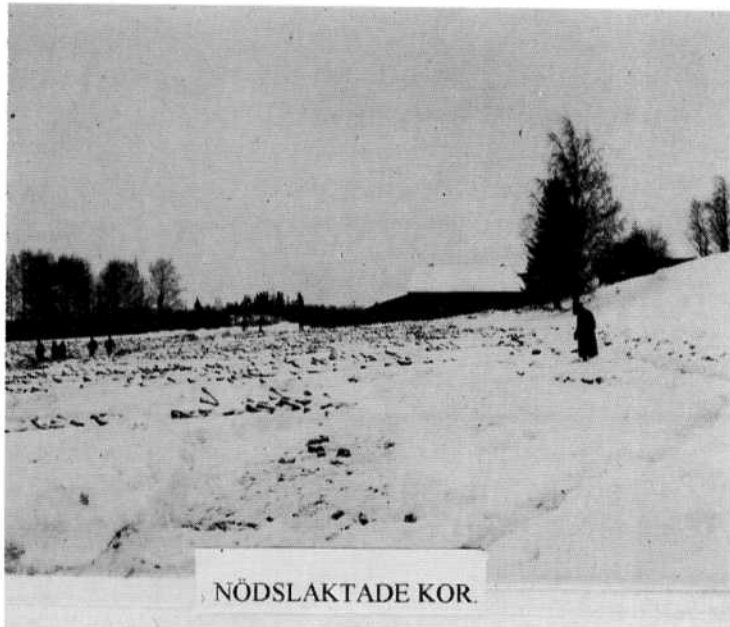
JYVÄSKYLÄ.

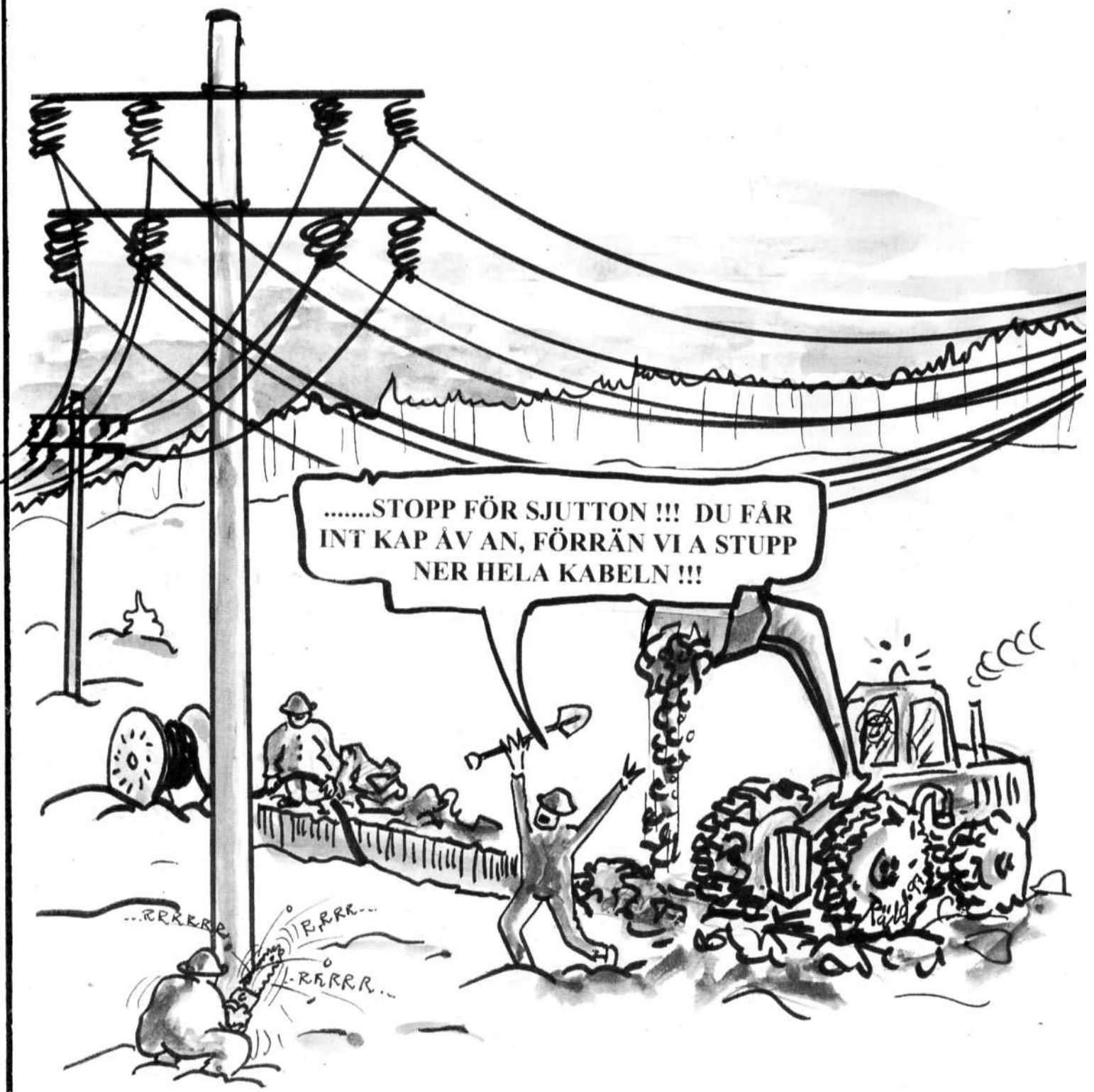
URSPÅRAT EVAKUERINGSSTÅG.

BOMBAD KYRKA.

NÖDSLAKTAD KÖR.

.....STOPP FÖR SJUTTON !!! DU FÅR INT KAP ÅV AN, FÖRRÄN VI A STUPP NER HELA KABELN !!!

FÖRSTÄRKNING OCH UTBYTE AV KABLAR OCH LEDNINGAR PÅGÅR FÖR NÄRVARANDE PÅ VISSA STÄLLEN I KOMMUNEN.

VI ÖNSKAR EN GOD JUL OCH ETT GOTT NYTT ÅR!

Barndomsminnen från Hagfallet i Flåvberget

Allt växa upp i ett torp på den s.k. Finnmarken var nog på både gott och ont för ett barn. Om man tar det onda först, så blev man dåligt samhällsorienterad.

Det goda var att man fick roa sej själv med vad man kunde hitta på. Den största tillgången var naturen och djuren.

En solig söndagsförmiddag går jag ut på gården, där tittar jag på krokusen och pärlhyacinterna vid farstubron och så kommer den fina nässeljärilen. Sen går jag ut i trädgården, där har vi tio äppelträd, jordgubbsland, bärbuskar och blommor. Jag vandrar i gångarna i skuggan av träden och känner mej faktiskt som en slottsfröken.

Mors dag infaller ju i slutet av maj, och då blommar vitsipporna. Kvällen före Mors dag går jag ned i hagen nedanför åkrarna, där plockar jag en stor bukett vitsippor. Sen bakar jag en kaka i en liten form med vekade kanter. På morgonen uppvaktar jag mor med dessa saker, vem som var gladast, mor eller jag vet jag inte. Men jag var i alla fall salig över att kunna ge mor någonting.

Djuren var underbara, t.ex. katten

Putte 1, som vi fick i Kyrkfallet, när hela familjen var dit en söndag. Han fick en skottskada i låret, det förstår jag nu, då gjorde jag det inte. När det syntes strök jag hår över såret så att dom "stora" inte skulle se det. Jag visste då inte vad han hade för fel, och de kanske skulle döda honom, om de fick se det. En gång hade han gått till Ursen, det var flera kilometer dit. Den dag jag skulle gå efter honom var det grväder. Då hade han varit med huvudet i linolja så hela huvudet var tovtigt, så jag fick lov att klippa honom.

Så hade vi Putte 2, han var jättegullig och intelligent. Vi brukade sitta och "nieka", bara jag böjde fram huvudet nieka han mot mej. Men en dag hände det sorgliga. Putte 2 hade gått ut på åkern, han lekte och det prasslade när slåttermaskinen mejade ner gräset. Det blev Putte 2:s död. Oj vad vi grät. På kvällen begravde jag och min bror honom i ett stenröse, vi bar på mycket sten så att räven inte skulle ta honom.

Så hade vi vår älskade hund. En dag hade den "slitit" sig, då tog den våra kycklingar, en del hade klarat sig och gömt sig i brännässlorna. Det var dumt gjort tyckte vi och sörjde våra kycklingar, men vi kunde inte heller vara riktigt arga på hunden som vi tyckte så mycket om.

Det roligaste med hönsen var att de värpte. Vi kunde sitta lång stunder och vänta i ladugården på att de skulle värpa. Vi hade varsin höna som var vår egen, så hade vi även med korna. Jag hade även andra egna kor, det var tre stycken av trädgronar, den vackraste hette Gullros.

Någon gång fick man också uppleva kusliga saker. När jag kom en bit från kogatan i Hagfallsbacken kom det två ormar ringlande efter varann, Det var en mörk huggorm och en brun, dom var stora och långa, en stark upplevelse

Jag vill berätta en annan händelse som har satt en prägel på mitt liv. Det hände när jag bodde hos min mormor i Örskogen. Jag hade varit med min lekkamrat Ellgn "på väg", vi skildes halvvägs vid en grusgrop med en stor sten i mitten. (forts)

forts. Barndomsminnen...

Det var en solig sommardag, när jag gått en bit efter vägen ligger det en grå huggorm med ett zigzagband hopringlad på vägen. Jag tror att det är ett sidband och böjer mej ner för att ta upp det. Då får någon för mej osynlig tag i mej och rycker mej tillbaka. Sen far tanken genom huvudet på mej att kanske det var en orm som mor-mor pratat om, ag springer hem så fort jag kan

Händelserna är ungefär 60 år tillbaka i tiden.

Mildred Svensson(Sandgrön)

OM ARBETSPLIKT I SKOGEN 1942-43.

Från Hilding Eriksson Skövde.

Jag sitter och tänker på hur det var under krigsåren, kalla vintrar och i städerna bränslebrist. Då kom en bestämmelse att 42: or och 43:or skulle göra arbetsplikt i skogen för att hugga brännved. Till Nås kom en höst ett tiotal, som skulle hugga för en viss summa. Min far hade åtagit sej att köra deras grejer och visa vägen. Vi hämtade vid Nås station halv fyra en eftermiddag, far använde trilla till Vinberget, sen var det s.k. "släpa" kälke med påhäng, fullastad med revsväskor, pappkartonger och ryggsäckar. De inkallade (även frivilliga) åkte bil till Vinberget, därefter var det bara att gå, dom flesta hade bara lågskor och kostym det regnade och var lerigt och skitigt. Till förläggningarna som var i Olvarberget och Nugoslinda kom vi i 12-1 tiden på natten, så det blev nog inte mycket hugget nästa dag skulle jag tro. Många av dem hade säkerligen inte sett en yxa eller såg, men vid kasernerna fanns ju instruktörer, även kockor så dom var ju inte helt utlämnade. Själva kom vi inte hem till Tyna förrän sex-sju på morron.

*****

Späl-Pär i Orsalhea va utä enn dag ô skull jag ännär. Hänn add bärä enn minningsläddär ô e gammul dålen etjä. I summu vevä va ett anä lag utä ô jagô ô add enn hunn mä sä. Rätt sôm hä va, flög ä öpp enn kull mä ännär ô då tog Späl-Pär bössa ô skull skjut dômm, ô slängd tä mä o, sô änn skull få sô många sômm möjle. Männ hurä va, sô lifft innt änn bössa nog högt, änn änn sköt sônnd etjä ô vällt ti sjön. Dômm aräs hunn hupp ti sjön ô samm ita Späl-Pär ô fekk tag ti röttjän ä änn ô tog änn på släp ita-deräs etjä. Där drog dômm öpp änn ô la änn på bött. Då änn kvikkän tä sätt änn sä öpp ô frågå: "Fekk je många på hänn skötä?"

Nall Erik berättade.

...VARFÖR ELÄNDAS HEMMA HÄR STÅR MATEN PÅ BORDET!

**SERVICEHUSET
LEGOLAND**

TEL. 0281-30324

Här har vi Fins-Lars och Alex Lindholm på motorcyklar av äldre datum Alex cykel är det hembygge som hans son Sven Lindholm skriver om nedan. Fotot från Sjö-Anna i Sandviken.

Min far Alex Lindholm som var född 1902, byggde en motorcykel, när han jobbade på "Täppers" verkstad. Han och Allan Frid skulle bygga varsin motorcykel men det var bara farsan som fick sin färdig. De byggde en träform till motorblocket, gjutformen skickade de till en fabrik för gjutning. När den kom tillbaka till järnvägsstationen hade de inga pengar att lösa ut den för, så den blev liggande där både länge och väl.. Det var nämligen lite si och så med betalningen vid "Täppers" den tiden, farsan berättade att när löningen skulle betalas ut så sa "Täpper"; Ni får ta verktyg eller vad som helst, men pengar har jag inte! Men det blev ju bättre med tiden. Enligt farsan var motorn den första med cylindrarna bredvid varandra, tidigare låg de efter varandra. Han räknade ut att det skulle bli jämnare kylning på motorn. Han fick också ett hederspris från D.S. Motorfabrik daterat 30-8 1925. Priset fick han när han deltog i en tävling mellan Borlänge och Ludvika, jag tror det var någon sorts orienteringstävling. Så småningom bytte han ut motorn med en annan. Motorcykeln sålde han till Äppelbo, vart vet jag inte. Det gamla blocket har vi hemma i säkert förvar.

Farsan var en mycket händig mekaniker. När han behövde en jordfräs eller en vattenpump byggde han dessa. Min bror Johns pojke fick en mycket invecklad grävmaskin med alla funktioner, den drevs av en liten fläktmotor. Min pojke fick en bil som drevs av en motorsågsmotor och Anglia växellåda. Till Johns och Gunnars flickor byggde han varsin lekstuga. Han arbetade helst med järn, men han lärde sig aldrig att svetsa, det tycker jag var mycket underligt. Behövdes

det svetsas för han till Eljas i Björbo eller till Mats-Ernst i Skansbacken.

(Efter kontakt med E. Lohmann i Rättvik framkom att Alex cykel vägde 145 kg. och var på 5 Hk., 1930 såldes den till charkuterist Einar Olsson i Vansbro. 1931 såld till J Zetterholm i Äppelbo, skrotad 1937. Cykeln som Fins-Lars sitter på är en Harley Davidson av 1920 års modell, registrerad 1923 med sidovagn, på Doppens Lars Olsson Överborg, avförd ur registret 1928. Red.)

~~~~~

HEMBYGDSFÖRENINGENS MEDLEMS-
AVGIFT FÖR ÅR 1998 ÄR 50:- KR. INBE-
TALNINGSKORT KOMMER ATT UTDE-
LAS I BÖRJAN AV JANUARI. MEDLEMS-
KORT KAN ÄVEN LÖSAS HOS HED-
GUNNAR, GYNNA DIN FÖRENING, LÖS
KORT!!

Även vintervägarna kunde bli besvärliga för bilismen, förr gick vintertrafiken mellan Nås och Lindesnäs över Bysjön. Och den kunde bli väldigt spärig vid väderomslag men å andra sidan slapp man alla backar efter landsvägen. Förvaltare Sundblad som då bodde i Lindesnäs, frågade Mört-Lasse en gång om det var mycket snespår efter Bysjövägen, |Nej hä e bärrå två ett a höndär sia!! sa Lasse.

